

Jon Holm Lillegjelten

Narbuvoll kirke

Os og Narbuvoll kirker er i 2012 150 år. Os kirke innviet 30. september og Narbuvoll 2. oktober. På Os var det den tredje kirke som ble bygget, den første i 1641 og sto ca 150 meter lenger mot sørvest enn kirka i dag. I 1703 ble en ny kirke innviet på samme tomt som kirka fra 1862.

Narbuvoll kirke 1862–2012

Folket øst på dalom, de som bodde i Sømådalen, Øversjødalen, Tufsingda-

len og Narbuvoll hørte til Os sogn og hadde den lengste kirkevei i menighe- ten. Om vinteren kunne det ofte være vanskelig å ta seg fram til kirka i snøstorm eller brennkalle. Tore Nilsen Joten i fra Sømådalen var i mange år kirketjener i Os kirke. Han levde fra 1760 til 1844. Avstanden til kirka er bortimot 7 mil, den tida var det ingen ordentlig vei til Joten. Om vinteren var det å gå på ski eller kjøre hest, i den bare årstid ri på hest eller gå til fots. Mange i dag susser litt på hvorfor Øver-

Narbuvoll kirke 2012.

sjødalen hørte til Os sogn. Det har sin forklaring i bosetningshistoria. Grendene øst for Os er et resultat av Røros Kobberverks umettelige behov for trevirke og køl til bryting og smelting av malm. De første som bosatte seg i Øversjødalen kom fra Narjordet, Dalsbygda og Os. Det var derfor naturlig at de hadde sine forbindelser til de grendelag de kom fra. En annen grunn var at ferdselsveien til Røros gikk over fjellet til Narbuvoll og Narjordet. Rundt 1840 kom det ønsker om et eget kirkebygg for Dalen distrikt. I følge noe som Thoralf Grue har skrevet om den eldste historia for Tufsingdalen så hadde de der begynt med å reise en kirke på 1700 tallet engang. Rørosverket var eiere av Tufsingdalsgodset og ville ikke ha noen bygging, de sendte sine betjenter for å rive ned det som skulle bli en kirke. Tomtene skulle være synlig til rundt 1900 og lå ved Bakkagardene.

I 1840 var det heller ikke så lett å bli enig om plasseringa av en kirke. Noen ville ha den i Øversjødalen, andre på Narbuvoll, og noen på Sømådalen. Først da Tufsingdølene ville bli med på kirkebygging ble Narbuvoll det naturlige stedet. I 1850 ble det enighet om å dele Os sogn slik at de østre dalene ble eget sogn med Narbuvoll som kirkested. For å få det godkjent ble det i 1852 sendt søknad til kirkedepartementet om å få bygge kirke eller kapell som de kalte det, samt bli utskilt som eget distrikt og en søknad om et lån på 400 spesidaler fra Opplysningsvesenets Fond. Alt ble innvilget og arbeidet kunne ta til. Røros kobberverk hadde råderetten over skogen vest for Femund, i Tufsingdalen og Sømådalen. Det ble søkt verket om å få hogge tømmer i verkets

skoger til en kirke for den nye menighet øst på dalom. Svaret var negativt, verket hadde ikke noe tømmer til kirkebygging. Hva gjør man da? Løsningen ble å bygge i stein. Kanskje hadde de kirka på Røros i tankene, den var oppført i stein 80 år tidligere.

Arkitekten

Med søknaden i 1852 fulgte det med en tegning av en kirke i naturstein. Den var tegnet av en som het Christian Heinrich Grosch. En arkitekt som har satt spor etter seg over hele Norge. Han var født i København i 1801, men familien flyttet til Halden der hans far ble lærer ved tegneskolen. Dessuten var han profesjonell kobberstikker. C.H.Grosch begynte på tegneskolen i Kristiania og fullførte studiene ved akademiet i København i 1824. Han ble assistent for arkitekt Linstow under arbeidet med slottet i Oslo. I 1827 ble han stadskonduktør (byplansjef og bygningssjef) i Kristiania. Ved siden av tok han private arkitektoppdrag. Grosch er av ettertiden betegnet som "arkitekten som ga liv til det nye Norge." Som kirkearkitekt har han satt spor etter seg. Fra Halden i sør til Kirkenes i nord har han tegnet 79 kirker. I dag er det 67 som finnes.

Grosch brukte de tre vanlige materialtypene: natursten, tegelsten og tre i sine kirker. Som oftest var det lokale forhold som bestemte materialvalget, samt at kostnadene var en avgjørende faktor. Tømmer ville vært det naturlige valg på Narbuvoll, men på grunn av kobberverkets holdning ble det natursten. Fire av kirkene til Grosch er bygget i natursten: Tjøtta i Nordland 1851, Hegvik i Sør-Trøndelag 1858, Narbuvoll 1862 og

Herdla i Hordaland 1863. 7 kirker ble bygget i teglsten og 68 i tre.

Kirka på Narbuvoll er i nygotisk form, inspirert av et tysk plansjeverk som Grosch benyttet seg mye av. Det er basert på former fra engelsk og tysk senmiddelalder, spesielt i tysk var bruken av trappegavler utpreget. Det finnes i mange kirker og andre bygninger i Nord-Tyskland. Trappegavlene finner vi også på Narbuvoll. I tårngavlen over inngangsdøra er det tre trappegavler på hver side av tårnet. På bildet fra 1869 vises også trappegavler på den gavlveggen som er mellom koret og sakristiet. Disse er fjernet, antakelig engang mellom da bildet ble tatt og 1900. Hvorfor de ble tatt ned det er i dag ingen som kan gi noe svar på. En forklaring kan være problemene med å få til tett tekking i overgangen mellom taket og trappegavlene. Av de andre steinkirkene til Grosch er det Hegvik kirke i Bjugn kommune som ligner mest på Narbuvoll. Der er det fire trappegavler

på hver side i gavlen. Narbuvoll skiller seg litt fra de andre. Tårnet er kraftigere med kvadratisk grunnplan og pyramidetak med et åttesidig klokketårn i nordtysk gotikk. Koret har en femsidig avslutning og krysshvelv i panelt trekonstruksjon, skipet fikk himling løftet til saltaksform. Igjen finner vi trekk fra nordtysk gotikk.

Arkitekten, C.H. Grosch, var nok aldri til Narbuvoll for å se kirken han tegnet. Bare et fåtall av kirkene fra hans hånd ble besøkt. Av andre store bygg som han tegnet kan nevnes: Børsen i Oslo, Norges bank, Universitetsbygningen, Rikshospitalet, bygårder i Oslo og bolighus forskjellige steder. Han var veldig stolt av sin familie. Hans far var lærer ved tegneskolen, og da han sluttet 78 år gammel søkte han pensjon fra stortinget. Dette ble avslått og da grep sønnen inn og utbetalte pensjon til sin far fra egen lomme, men lot faren leve i troen på at offentlig pensjon var innvilget. Grosch ble gift i 1849 med Sophie Leuenbach som døde ti år etter. C.H. Grosch døde i 1865.

*Interiør med gotisk bue og krysshvelv
i taket på koret.*

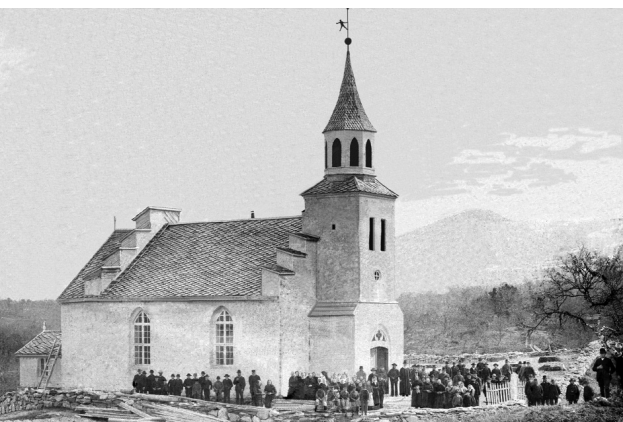
Arbeidet tar til

I 1853 kom arbeidet i gang, det var mye stein som skulle brytes og fraktes til tomte. Engebret Mikkelsen Østgard hadde gitt fri grunn til kirka og gravplassen. Det var også på tale å bygge ved Tollefstrøa, på utsiden av veien like før bebyggelsen. Men på grunn av at man var redd for at gravplassen skulle forurense sjøen ble det forkastet.

Det ble utlignet pliktarbeid etter mattrikkelskylden 44 gardeiere utførte til sammen 1100 dagsverk, fordelt på de enkelte grendelag er det:

Narbuvoll og Kvilvang, 106 dagsverk
Tufsingdalen, 355 dagsverk
Øversjødalen og nordre Holøyen,
250 dagsverk
Sømdådalen (Langsjøen og Joten),
50 dagsverk

Ole Jonsen Nygård fra Øversjødalen, Gjertrud-Ola, var ivrig for å få bygd ei kirke og var en av de første til å yte sine dagsbidrag. Han førte dagbøker og i dem er det mye lokalhistorie å hente. Den 11. oktober i 1853 reiste han sammen med to andre og tok inn på Nordigarden. Samme kveld brøt de sten ved kapelltomta. Dagen etter var de i Hyllbekkdalen om formiddagen og brøt sten og om ettermiddagen ved sjøkannten. I løpet av oktober hadde Ole 8 dagsverk med stenbryting. Mesteparten av stenen ble tatt på østsida av sjøen, den ble derfor lagret til det ble is og farbart over sjøen. På nyåret 1854 er Ole i 5 dager ved Narbuvoll og kjører sten frem til kirketomta. Det gikk i langdrag med å få fram sten og komme i gang med sjølve bygginga. Bortimot 10 år skulle det gå før Gjertrud-Ola fikk sjå kirka ferdig.

*Bildet fra 1869, antagelig konfirmasjon.
Fotografen kan være Elen Schomragh.*

I 1859 ble arbeidet med Narbuvoll kirke satt i gang for fullt. Til å lede arbeidet ble Knut Skancke fra Røros innleid. En som var en pådriver for å få kirkebygget i havn var Halsten Toresen Narbuvoll. Det oppsto en uenighet mellom arbeidsleder og arbeiderne om detaljer på tegningene. For å få en avklaring gikk Halsten over fjellet til Tynset for å konferere med sorenskriveren. Etter å ha fått avklaring i saken gikk Halsten tilbake om natten og var på byggeplassen neste morgen så arbeidet kunne fortsette. Det var kanskje ikke så rart at det oppsto uklarheter med tegningene. Svært ofte leverte Grosch tegning av en langvegg og tverrvegg, grunnplan og ett eller to snitt. Målestokken var 1:96, (1 tomme=4 alen), eller 1:120, (1 tomme=5 alen). Håndverkerne var heller ikke så vant til å bygge etter tegninger, de var vant til stedlige tradisjoner og bygging etter eget hode. I 1846 laget Grosch en mønstertegning for steinkirker. I beskrivelsen legger han vekt på at fundamenteringen må gå ned til fast fjell på grunn av tyngden. På Narbuvoll kirke er dette tatt til følge. Det er gravd ned to meter under bakken og murt solide fundamenter. Arbeidet gikk greit frem og i slutten av september 1862 sto Nord-Østerdals eneste steinkirke ferdig.

Til kirken gikk det med 2600 lass stein, leire og sand. Den er bygget med dobbelt steinmur i leire og sandfyll i mellom. Til takkonstruksjonen og innredning ble det innkjøpt en del tømmer i Grådalen av Hans Grådal. Ole Olsen Myre og Mikkil Nilsen Bakken gjorde det meste av snekker- og tømmerarbeidet. Arbeidslistene for innredning og tømmerarbeid er gått tapt så

man vet ikke navna på alle som har vært med. Under byggingen gikk det med 1100 pliktdagsverk, 1400 dagsverk med betaling av 2 ort pr. dag. Kontant utlegg 2199 Spd, det statlige bidrag utgjorde 600 Spd. Ved innvielsen var gjelden 8 Spd, omsatt til dagens pengeenhet 32 kroner.

Vintergrava

I eldre tider var det vanlig med vintergraver på kirkegardene, i alle fall der det var utsatt for mye frost og tele. Med datidens graveredskaper var det ikke lett å kaste opp graver på vinters tid. Det ble tatt opp ei stor grav som kistene ble satt ned i til våren eller forsommeren da de ble flyttet til de enkelte familiegravsteder. På nordsiden av kirka på Narbuvoll, like ved sakristiveggen er det ei slik grav, Den ble fylt igjen på 1950 tallet, med nye graveredskaper var det ikke lenger behov for den. For en del år siden gravde kirketjener Kai Trøan fram igjen den øverste delen av grava, omlag 50 cm ned, slik at den i dag er godt synbar. Vintergrava har plass til 4 kister og ble sist brukt vinteren 1917-1918. Da sto det fire kister der.

Sluttord

I 1862, da kirka sto ferdig var nok den med på å styrke fellesskapet og båndene som folket på Øversjødalen og Sømådalen hadde til bygdelaga i Nørasdalføre. Fra 1880 og til 1953 gikk postruta til Øversjødalen over fjellet som også gjorde sitt til fellesskapet.

Kirka på Narbuvoll blir i enkelte sammenhenger kalt for Nord-Østerdalsdomen, et navn den med rette

Vintergrav på nordsiden.

bærer som den eneste stenkirke i norddalen.

Om forfatteren

Jon Holm Lillegjelten, f. 1949, bosatt i Os. Arbeider til daglig ved Røros-museet. Har skrevet en del lokalhistoriske artikler i forskjellige årbøker.